

16-01-27

Svenska logopedförbundets kommentarer på remiss angående en femårig Logopedutbildning

Svenska Logopedförbundet (Slof) tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på arbetet kring en förlängning av logopedutbildningen till fem år.

Slofs svar på remissen innehåller dels allmänna kommentarer kring det presenterade bakgrundsmaterialet, men också svar på de frågor ni specifikt bett om hjälp med att belysa.

Allmänna kommentarer

Inom Slof ser vi, liksom ni utbildningsanordnare, att vår arbetsmarknad är under förändring. Vi ser att vår kunskap och kompetens idag efterfrågas utanför vårt klassiska arbetsfält inom den landstingsorganiserade hälso- och sjukvården. Detta är mycket positivt.

Den snabba kunskapsutvecklingen inom logopedi bidrar till att både fördjupa och bredda vår arbetsmarknad. Antalet möjliga patientgrupper ökar och vår roll vad gäller såväl intervention som prevention förtydligas, såväl inom hälso- och sjukvård som inom förskola och skola.

Det är av stor vikt för yrkets vidare utveckling att utbildningen matchar arbetsmarknadens krav och behov. Den logopediska grundutbildningen ska naturligtvis så bra som möjligt utrusta studenterna för de krav som kommer att möta dem i yrkeslivet. Men det är också viktigt att arbetsgivarnas krav på nyexaminerade logopeder är rimliga. Arbetsgivarna erbjuder i allt för liten omfattning stöd och handledning till nyexaminerade logopeder. Längre utbildning ersätter inte faktisk yrkeserfarenhet.

Möjlighet till akademisk kandidatexamen

I liggande förslag om en förlängning av logopedutbildningen föreslås att utbildningen ska anpassas efter internationell utbildningsstandard och det ramverk för akademisk utbildning som togs fram i Bologna Processen. Ni föreslår att studenter ska ges möjlighet att ta ut en

akademisk kandidatexamen efter tre års (180 ECTS) studier. Detta vill vi mycket bestämt avråda från.

I förslaget föreslås att den verksamhetsförlagda utbildningen ska förläggas till avanceradnivå för att motverka "nästan logoped". Ändå är det precis "nästan logoped" som möjligheten att ta ut en kandidatexamen högst sannolikt skulle skapa.

Den snabbast växande arbetsmarknaden för logoped är inom kommunal verksamhet, framför allt inom förskola och skola. Den kommunala vård och omsorgssektorn är ett annat område där logopedisk kompetens verkligen behövs och där möjligheterna kommer att bli större med ökat fokus på delaktighet och kommunikation.

Idag blir det allt vanligare med logoped i elevhälsan, men det är ännu inte obligatoriskt. Utöver faktiska logopedtjänster, växer kåren inom skolans värld genom att logoped får specialpedagogtjänster. När detta händer ses logopedens legitimation och med den följande lagstiftning och skyldigheter, t ex sekretess och journalföring, ofta som oönskade komplikationer. Skolorna försöker komma runt problematiken genom att hävda att innehållet i arbetet är specialpedagogiskt och undervisande, inte utredande eller behandlande. Arbetsuppgifterna är dock så lika varandra att detta underkänns av Socialstyrelsen. Logoped, som utför arbetsuppgifter i kraft av sin kunskap och kompetens som logoped, lyder dock under Hälso- och sjukvårdslagen oavsett arbetsgivare. Det är just på grund av denna kunskap och kompetens som skolorna väljer att anställa logoped på specialpedagogtjänster till att börja med.

Skolans skyldighet är att tillgodose att eleverna har tillgång till specialpedagogisk kompetens. Idag och troligen många år framöver kommer det att råda stor brist på specialpedagoger. I ljuset av detta skulle en person med en akademisk examen inom teoretiska områden som skolan har nytta av, t ex kunskap om språkstörningar hos barn och läs- och skrivsvårigheter, vara mycket attraktiv. Många skolledare skulle se det som en fördel att anställa den icke-legitimerade "nästan logopeden" framför den både dyrare och genom legitimationen "krångligare" färdigutbildade logopeden.

Samma försök att kringgå legitimationen ser vi inom omsorgen. Logoped får sällan arbete inom t ex daglig verksamhet och liknande som logoped. Istället uppfinner man titlar som kommunikationskonsult och liknande i tron att man ska kunna kringgå Hälso- och sjukvårdslagen och journalplikten, trots att det är just logopedens specifika kunskap och kompetens men vill ha och behöver. En icke-legitimerad akademiskt utbildad person med teoretisk kunskap om kommunikationssvårigheter och AKK skulle i sammanhanget vara attraktiv att anställa.

Logoped har en skyddad yrkestitel, men vi har inte ensamrätt till yrket. Vi kan inte hävda att endast legitimerade logoped får arbeta med tal-, språk- och kommunikationssvårigheter, eller ät- och sväljsvårigheter.

Det skulle vara naivt att tro att de som läst tre år på universitet, valt att avbryta en femårig utbildning, och som får ut en akademisk examen, inte skulle försöka använda denna yrkesmässigt. Genom att ge studenterna denna möjlighet riskerar ni att hämma och begränsa utvecklingen av både arbetsmarknad och löneutveckling för logopedkåren. Logopedyrkets status och attraktivitet riskerar att minska.

Utbildningssituationen i Europa

Inom EU ser logopedutbildningarna mycket olika ut. Likväl som det finns femåriga utbildningar på mastersnivå, så finns det också treåriga utbildningar på kandidatnivå. Nederländerna och Belgien är t ex två länder med treårig kandidatutbildning som är starka motståndare till att logopedutbildningen generellt förläggs till en högre akademisk nivå.

Flera av de logopedutbildningar som ges på mastersnivå är inte heller femåriga grundutbildningar. Ofta är logopedutbildningen en tvåårig utbildning på avancerad nivå som kan sökas efter kandidatexamen inom andra relaterade ämnen, så som psykologi och/eller pedagogik. Så är t ex fallet i Norge och vid flera utbildningar på Irland och i Storbritannien. På både Irland och i Storbritannien finns också möjlighet att gå en fyraårig grundutbildning.

Utbildningssituationen för logopedier i Europa är komplicerad och mångfacetterad. Rörlighet på arbetsmarknaden och flytt mellan olika länder är inte på något sätt okomplicerat, något som ständigt diskuteras inom CPLOL, den europeiska samarbetsorganisationen för logopedförbund. Det råder heller ingen enighet inom CPLOL gällande vilken nivå utbildningen bör ges på. Detta är inte minst tydligt i slutsatserna från det omfattande Erasmus-projektet, NetQues. Projektet avslutades med att ett antal nyckelbegrepp (benchmarks) togs fram, men man undvek i görligaste mån att fastställa vilken nivå utbildningen skulle ges på.

Frankrike är det land inom Europa som senast omvandlat en fyraårig grundutbildning till en femårig grundutbildning. I Frankrike diskuterades möjligheterna att ge en akademisk kandidat, men man valde att avstå från möjligheten. Anledningen till detta är de nationella tolkningarna av Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/55/EU (om ändring av direktiv 2005/36/EU om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden, IMI-förordningen).

De nationella tolkningarna av direktiv 2013/55/EU trädde i kraft i februari 2016. I flera europeiska länder, t ex Frankrike och Italien, har de nationella lagstiftarna tolkat in direktivet på ett sådant sätt i nationell lagstiftning att den öppnar möjligheten för partiellt godkännande av utbildningar. Detta innebär att en person med en utbildning som bara delvis täcker de ämnesområden som ingår i

utbildningen i landet de vill flytta till, kan av myndigheterna få godkännande att arbeta med delar av det som ingår i det egna landets utbildning, yrkesutövning och legitimation. Detta har t ex hänt på Island där polska logopeder ansökt om att få arbeta som logopeder och fått detta godkänt trots att deras utbildning endast täcker de bitar av utbildningen som handlar om språkutveckling hos barn, men saknar kunskap om bland annat språk- och kommunikationssvårigheter hos vuxna.

I det franska logopedförbundet råder fortfarande en oro för att en rättslig prövning av ett partiellt godkännande av en utbildning skulle få ett för logopedkåren negativt utfall. Principen om arbetskraftens rörlighet på den inre marknaden är stark inom EU och av stort principiellt politiskt värde. Det finns alltså redan idag en teoretisk möjlighet att logopedyrket på sikt kan komma att urholkas inifrån. Sverige bör, oavsett om vår nationella lagstiftning lämnar risken för partiella godkännanden öppen eller inte, inte bidra till att detta riskerar att hända. En akademisk kandidatexamen i logopedi skulle kunna riskera att bidra till detta, även om detta naturligtvis inte är avsikten.

Verksamhetsförlagd utbildning endast på avancerad nivå

En av de stora fördelarna med dagens logopedutbildning är att den verksamhetsförlagda utbildningen genomsyrar hela utbildningen. Genom att praktiska moment förs in tidigt under utbildningen får studenterna snabbt en möjlighet att erfara vad yrket kan innebära.

Verksamhetsförlagd utbildning under den endast den senare delen av utbildningen skulle kunna öka risken för att fler studenter genomgår hela utbildningen utan att vara lämpliga som utövare av logopedyrket.

Genom tidig introduktion av den verksamhetsförlagda utbildningen knyts teori och praktik ihop på ett bra sätt. Genom att förlägga den verksamhetsförlagda utbildningen till endast den senare delen av utbildningen skulle den naturliga kopplingen mellan teori och praktik utebli.

Av dessa anledningar anser Slof att det är olämpligt att förlägga hela den verksamhetsförlagda utbildningen till de två sista åren av utbildningen.

VFU, form och längd

Vi är väl medvetna om att det är ett problem för utbildningarna att hitta VFU-platser till studenterna idag och att det redan i den befintliga, fyraåriga utbildningen, diskuteras hur detta ska gå att lösa på nya sätt. Flera innovativa idéer har presenterats vid de nationella utbildningsmötena de senaste åren, som t ex studentkliniker, övningar tillsammans med studenter från andra utbildningar kring patientfall och rollspel. Detta är alla bra idéer, särskilt de som innehåller möjlighet till samverkan med andra yrkesgrupper.

Teamsamverkan blir allt viktigare inom vården, oavsett om detta avser sjukhusvård, primärvård eller kommunal vård och omsorg. Också i förskola och skola är samverkan med andra professioner det som utmärker yrkesutövandet. Vår arbetsmarknad utanför den traditionella hälso- och sjukvården ökar och med detta ökar också behovet av att logopedstudenterna ser och förbereds för arbete utanför logopedmottagningarna.

Tyvärr är det ökade antalet tjänster inom förskola och skola inte jämnt fördelade över landet, vilket gör det svårt för utbildningsorterna att på ett likvärdigt sätt nyttja denna vidgade arbetsmarknad för verksamhetsförlagd utbildning. Det är ändå värt att betona vikten av att studenterna får möjlighet till VFU även på dessa arbetsplatser. Det är viktigt att logopedstudenter får insikt i hur arbete inom skolväsendet skiljer sig åt från arbetet på exempelvis en logopedmottagning.

Hur kommer utbildningens längd att påverka söktrycket?

Att gå en universitetsutbildning innebär för de allra flesta studenter, trots att utbildningen är gratis, ett stort ekonomiskt åtagande i form av studielån. Sverige är tyvärr ett av de länder i Europa där akademisk utbildning lönar sig minst ekonomiskt. Detta gäller i ännu högre grad för kvinnodominerade yrken inom offentlig sektor, en beskrivning som fortfarande stämmer väldigt bra in på logopedyrket.

När logopedutbildningen i början av 1990-talet förlängdes till fyra år diskuterades frågan om löneutveckling mycket. Det fanns en förhoppning om att den förlängda utbildningen i kombination med bristen på logopeder skulle leda till högre löner. Tyvärr gav inte detta den lönemässiga utveckling kåren hoppats på.

Löneutvecklingen för logopeder har inte varit lika god som för t ex psykologer. Vidgången av vår arbetsmarknad till den kommunala sektorn är positiv och vi ser att kommunlogopeder oftare får en högre ingångslön än de som tar tjänster inom landstingen. Förhoppningsvis kommer en vidgad arbetsmarknad att öka logopeders möjlighet att byta arbete och att i högre grad jämföra sin kompetens med andra yrkesgrupper med liknande utbildningslängd och nivå, men med högre lön.

Trots att vi ser en positiv löneutveckling i åtminstone delar av arbetsmarknaden är det inte ekonomiskt lönsamt att gå logopedutbildningen. Att förlänga utbildningen till fem år ger inte automatiskt en bättre löneutveckling, eller ens med automatik en högre ingångslön.

Att det ekonomiskt lönar sig dåligt att läsa en lång utbildning skulle kunna få en negativ effekt på söktrycket till utbildningen.

Synpunkter på målen i nytt förslag till examensordning för logopedexamen (fem år).

Vi har innehållsmässigt inga kommentarer kring examensmålen. Möjligen skulle FN:s konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning läggas till kunskapsmålet som idag formuleras ”- kunskap om barnkonventionen, mänskliga rättigheter, lika villkor och hållbar utveckling samt hur dessa förhåller sig till och tillämpas i logopedisk verksamhet”.

För Svenska Logopedförbundet

Ulrika Guldstrand

Ordförande

0706 - 796737

ulrika.guldstrand@logopedforbundet.se